

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elintarvikemarkkinalain ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elintarvikemarkkinalain ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta (HE 36/2026 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- talousvaliokunta TaVL 17/2026 vp
- perustuslakivaliokunta PeVL 29/2026 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Riitta Kokko-Herrala, maa- ja metsätalousministeriö
- maatalousneuvos Anna-Leena Miettinen, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Kari Hämäläinen, oikeusministeriö
- elintarvikemarkkinavaltuutettu Jarno Sukanen, Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto
- tutkimusprofessori Jyrki Niemi, Luonnonvarakeskus
- tutkimuspäällikkö Milla Määttä, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- ekonomisti Bate Ismail, Elintarviketeollisuusliitto ry
- juristi Kimmo Tammi, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- asiamies Rikard Korkman, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC rf
- johtava asiantuntija Tea Taivalkoski, Päivittäistavarakauppa ry
- toimitusjohtaja Juha Murto-Koivisto, Osuuskunta Maitokolmio
- toimitusjohtaja Tomas Lindfors, Osuuskunta Närpiön Vihannes
- puheenjohtaja Markus Jussila, Peruna-alan yhteistyöryhmä PAYR
- asiamies Kati Pohjanmaa, Peruna-alan yhteistyöryhmä PAYR
- kenttäjohtaja Arttu Laine, Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta
- päivittäistavarakaupan lakiasiaintohtaja Salla Mäntykangas-Saarinen, Kesko Oyj
- johtaja, tavarakauppa ja vastuullisuus Harri Hovi, Kesko Oyj
- ostojohtaja Petteri Nysten, Lidl Suomi Ky

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

- toimitusjohtaja Antti Kuusisto, Veljekset Kuusisto Oy

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- työ- ja elinkeinoministeriö
- korkein hallinto-oikeus
- markkinaoikeus
- Ruokavirasto
- Pellervon taloustutkimus PTT
- Kauppamylläjien Yhdistys
- Kauppapuutarhaliitto ry
- Kuluttajaliitto ry
- Lihakeskusliitto ry
- Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- Pro Luomu ry
- Suomen Lammasyhdistys ry
- Suomen Leipuriliitto ry
- Suomen Yrittäjät ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi elintarvikemarkkinalakia sekä oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annettua lakia.

Elintarvikemarkkinalakiin lisättäisiin ostajan oman tuotemerkin suosimisen kielto. Elintarvikemarkkinalakiin lisättäisiin myös säännökset, joilla vahvistetaan alkutuottajan ja elintarviketeollisuuden liiketoimintaa koskevien tietojen suojaa ja sekä suojaa sopimuksen tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeettomilta kustannuksilta aiheuttavilta tietovaateilta tavarantoimittajan kustannusrakenteesta ja tuotantotavoista sekä suojaa kaupallisilta kustotoimilta. Elintarvikemarkkinalakiin lisättäisiin säännös velvollisuudesta neuvotella heikomman osapuolen pyynnöstä sopimuksen sisällöstä uudelleen poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi. Elintarvikemarkkinalakiin lisättäisiin myös säännös, jonka avulla elintarvikemarkkinavaltuutettu voi valvontatoiminnassaan puuttua nykyistä paremmin neuvotteluvoiman väärinkäyttöön.

Oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annettua lakia muutettaisiin siten, että elintarvikemarkkinavaltuutettu voisi hakea markkinaoikeudelta ostajalle määrättävää kieltoa jatkaa neuvotteluvoimaltaan heikompien tavarantoimittajien kannalta kohtuuttoman sopimusehdon tai sopimuskäytännön käyttämistä.

Esityksellä toteutetaan osaltaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman tavoitetta alkutuottajan aseman ja koko elintarvikeketjun tasapainon kehittymisestä nykyistä oikeudenmukaisempaan suuntaan Maatalouden tulos- ja kehitysnäkymien parlamentaarisen arviointiryhmän loppuraportissa kuvatulla tavalla.

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

Esityksen tavoitteena on edistää elintarvikemarkkinan toimivuutta parantamalla heikomman osapuolen suojaa elintarvikemarkkinalla sekä erityisesti maataloustuotteita tai elintarvikkeita myyvän tavarantoimittajan asemaa sopimusikumppanina

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan kesällä 2026.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Elintarvikemarkkinalain uudistuksen taustaa

Hallituksen esityksen tavoitteena on edistää elintarvikemarkkinoiden toimivuutta parantamalla heikomman osapuolen suojaa elintarvikemarkkinoilla sekä erityisesti maataloustuotteita ja elintarvikkeita myyvän tavarantoimittajan asemaa sopimusikumppanina. Esityksessä elintarvikemarkkinalakiin ehdotetaan useita muutoksia, joilla pyritään puuttumaan tiettyihin ongelmallisiksi havaittuihin sopimusehtoihin ja -käytäntöihin elintarvikemarkkinoilla. Maa- ja metsätalousvaliokunta tarkastelee keskeisiä elintarvikemarkkinalakiin esitettyjä muutoksia tarkemmin jäljempänä. Lisäksi oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että elintarvikemarkkinavaltuutettu voi hakea markkinaoikeudelta ostajalle määrättävää kieltoa jatkaa neuvotteluvoimaltaan heikompien tavarantoimittajien kannalta kohtuuttoman sopimusehdon tai sopimuskäytännön käyttämistä. Hallituksen esityksestä ilmenevän ja saamansa selvityksen perusteella maa- ja metsätalousvaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä vähäisin muutoksin.

Käsittävänä olevan hallituksen esityksen valmistelu liittyy kiinteästi hallitusohjelman linjauksiin, joiden tavoitteena on elintarvikeviennin kasvattaminen ja vaikuttaminen siihen, että alkutuottajan asema ja koko elintarvikeketjun tasapaino kehittyvät nykyistä oikeudenmukaisempaan suuntaan. Hallitusohjelmassa viitataan kyseisten linjausten osalta viime vaalikauden lopulla työnsä päättäneen maatalouden tulos- ja kehitysnäkymien parlamentaarisen arviointiryhmän ehdotuksiin, joihin myös nykyinen hallitus on sitoutunut. Kansallisten elintarvikemarkkinoita koskevien sääntelyhankkeiden laajempi tavoite on turvata suomalaisen maatalouden toimintaedellytykset ja kotimaisen ruoantuotannon jatkuvuus. Suomalainen maaseutu ja elintarviketeollisuus tarvitsevat uudistuksia, jotka vahvistavat yritysten ja alkutuottajien toimintamahdollisuuksia sekä edesauttavat kotimaisen ruoantuotannon ja viimekädessä huoltovarmuuden säilymistä.

Hallitusohjelman kirjausten toimeenpanemiseksi maa- ja metsätalousministeriö asetti lainsäädäntöhankkeen, jonka ensimmäisessä vaiheessa valmistellut elintarvikemarkkinalain muutokset ovat tulleet voimaan vuoden 2025 alusta. Maa- ja metsätalousvaliokunta korosti ensimmäisen vaiheen lainsäädäntömuutoksia käsitellessään, että hallitusohjelman tavoitteiden toteuttaminen edellyttää laajempia muutoksia elintarvikemarkkinalakiin ja kiirehti niiden valmistelua (MmVM 11/2024 vp - HE 84/2024 vp). Nyt kyseessä oleva hallituksen esitys muodostaa hankkeen toiseen vaiheeseen, ja maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että nämä valiokunnan edellyttämät laajemmat elintarvikemarkkinalain muutokset voidaan myös saattaa voimaan mahdollisimman pian.

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

Elintarvikemarkkinalain tarkoituksena on parantaa elintarvikemarkkinoiden toimivuutta ja turvata elintarvikeketjun heikommassa asemassa olevien toimijoiden asemaa. Elintarvikemarkkinalailla on tiivis suhde EU-oikeuteen, erityisesti EU:n hyvän kauppatavan vastaisista käytännöistä yritysten välisissä suhteissa maatalous- ja elintarvikeketjussa annettuun niin sanottuun kauppatapadirektiiviin (EU) 2019/633. Direktiivi pantiin kansallisesti täytäntöön elintarvikemarkkinalain muutoksilla vuonna 2021. Komission työohjelman mukaan kauppatapadirektiivin uudelleenarviointi julkaistaan vuoden 2026 aikana. Direktiivin uudelleenarvioinnista seuraa todennäköisesti tarve tarkastella kansallista lainsäädäntöä tulevina vuosina vielä joiltain osin uudelleen. Tuolloin on tärkeää ottaa huomioon myös nyt käsiteltävänä olevien lainmuutosten toimeenpanosta saatavat kokemukset. Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo, että olemassa oleva EU-sääntely ja sen uudistaminen eivät kuitenkaan poista tarvetta elintarvikemarkkinoiden kansalliselle sääntelylle.

Maa- ja metsätalousvaliokunta on saanut lausunnot talousvaliokunnalta ja perustuslakivaliokunnalta, ja ottanut lausunnoissa esitetyn huomioon siten kuin mietinnössä jäljempänä kuvataan. Talousvaliokunta on lausunnossaan (TaVL 17/2026 vp) kannattanut hallituksen esityksen tavoitetta parantaa elintarvikeketjussa heikommassa asemassa olevien osapuolten asemaa ja pitänyt esitykseen sisältyviä ehdotuksia pääosin perusteltuina. Kuten talousvaliokunnan lausunnossakin kuvataan, ovat Suomen päivittäistavarakaupan markkinat kansainvälisesti tarkasteltuna poikkeuksellisen keskittyneet. Kolmen suurimman toimijan yhteenlaskettu markkinaosuus ylittää 90 prosenttia ja näistä kahden suurimman toimijan markkinaosuus on yhteensä yli 80 prosenttia. Elintarviketeollisuusyrityksiä toimii Suomessa puolestaan noin 2 600, ja yrityksistä valtaosa on pk-yrityksiä. Maatiloja Suomessa on noin 40 000 ja perheviljelmät käsittävät noin 84 prosenttia kaikista tiloista. Keskittyneen kaupan vastapuolena elintarvikeketjussa käytävissä neuvotteluissa on näin ollen lukumääräisesti suurempi ja hajanaisempi joukko tuottajia ja teollisuuden toimijoita.

Kaupan keskittynyt rakenne luo oligopolistisen markkinarakenteen ja tarkoittaa, että elintarvikeketjun tavarantoimittajat, eli elintarviketeollisuuden toimijat ja alkutuottajat, ovat käytännössä riippuvaisia muutamasta toimijasta saadakseen tuotteensa myyntiin kauppojen hyllyille. Kaupan suurten toimijoiden neuvotteluvoima suhteessa elintarvikeketjun muihin toimijoihin on erittäin merkittävä. Vastapainoksi maataloustuottajilla on mahdollisuus järjestyä tuottajaorganisaatioiksi, jotka voivat poiketa EU:n kilpailulainsäädännöstä esimerkiksi siten, että niiden jäsenet sopivat hinnoista ja tuotantomääräistä. Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että Suomessa päivittäistavarakaupan tukkumarkkinat on myös integroitu osaksi keskusliikkeiden omaa toimintaa. Tämä tukkumarkkinoiden ja logistiikan vahva integraatio tuo tehokkuushyötyjä, mutta samalla se vaikeuttaa uusien vähittäiskauppaketjujen tuloa markkinoille. Talousvaliokunta on maa- ja metsätalousvaliokunnalle antamassaan lausunnossa (TaVL 17/2026 vp) todennut, että hallituksen esityksessä ehdotetun kaltaisella toimijoiden käyttäytymistä koskevalla sääntelyllä voidaan vaikuttaa vain rajallisesti esityksessä esiin tuotuihin ongelmiin, joiden taustalla ovat suurelta osin elintarvikeketjun rakenteeseen liittyvät seikat. Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo, että elintarvikemarkkinalain uudistus on edellä esitetystä huolimatta tärkeä askel oikeaan suuntaan ja voi osaltaan parantaa markkinoiden toimivuutta.

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

Kaupallisia kostotoimia koskeva kosto-olettama

Elintarvikemarkkinavaltuutettu on toiminnassaan havainnut, että laissa kielletyiksi säädettyjä kauppatapoja harjoittavista ostajista ei uskalleta tehdä varsinaisia toimenpidepyyntöjä liikesuhteen katkeamisen pelosta. Hallituksen esityksessä ehdotetaan tavarantoimittajan suojaksi säädettyjen pykälien noudattamista tehostettavaksi säätämällä kaupallisia kostotoimia koskevasta kosto-olettamasta (2 e §). Kaupalliset kostotoimet, joita ostajat kohdistavat sopimusperusteisille ja lakisääteisille oikeuksilleen suojaa hakeviin tavarantoimittajiinsa, ovat jo nykyisellään kiellettyjä. Kiellon vastaisesta kostotoimesta voi olla kyse esimerkiksi tilanteessa, jossa ostaja poistaa valikoimastaan tietyn tavarantoimittajan tuotteita tai lopettaa niiden markkinoinnin sen seurauksena, että kyseinen tavarantoimittaja ilmoittaa ostajan epäilysti lainvastaisesta menettelystä viranomaiselle tai saattaa ostajan kanssa solmimaansa sopimusta koskevan riita-asian vireille tuomioistuimessa.

Kosto-olettaman voidaan hallituksen esityksen mukaan katsoa syntyvän, kun asiassa on selvitystä siitä, että tavarantoimittaja on käyttänyt sopimusperusteisia tai lakisääteisiä oikeuksiaan, saattanut asian viranomaisen käsiteltäväksi tai tehnyt yhteistyötä viranomaisen kanssa, ja ostajan kaupallisiksi kostotoimiksi katsottavilla tavarantoimittajan kannalta haitallisilla toimilla on ajallinen yhteys tavarantoimittajan edellä mainittuihin toimiin. Jos elintarvikemarkkinavaltuutettu tai tuomioistuin voi asiaa käsiteltäessä esitettyjen seikkojen perusteella olettaa, että ostaja on toteuttanut tai uhannut toteuttaa kaupallisia kostotoimia, ostajan on kumotakseen tämän oletuksen osoitettava, että ostaja ei ole rikkonut kaupallisten kostotoimien kieltoa. Valiokunnan saamassa selvityksessä on pidetty ehdotettua säännöstä kosto-olettamasta tarpeellisenä ja katsottu, että säännös kannustaa ostajia varmistamaan, että oikeussuojaa hakeneen tai viranomaisen kanssa yhteistyötä tehneen tavarantoimittajan tuotteiden valikoimasta poistamiselle, tilausmäärien vähentämiselle tai esimerkiksi tuotteiden myynninedistämisen lopettamiselle on esitettävissä hyväksyttävä peruste, joka on myös todennettavissa jälkikäteen. Säännöstä on toisaalta pidetty oikeusjärjestelmän kannalta poikkeuksellisenä ja sitä kohtaan on esitetty kritiikkiä, koska sen on katsottu lisäävän ostajien hallinnollista taakkaa.

Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että kosto-olettamassa on kysymys varsin poikkeuksellisesta sääntelystä, ja siksi sen soveltamisalan tulee olla rajattu niihin tilanteisiin, joissa sitä voidaan pitää heikomman osapuolen oikeusturvan parantamisen kannalta välttämättömänä. Voimassa olevaan lakiin sisältyvä kaupallisten kostotoimien kielto koskee yleisesti tilanteita, joissa tavarantoimittaja käyttää sopimusperusteisia tai lakisääteisiä oikeuksiaan. Ehdotettu uusi kostotoimia koskeva olettama koskee vain niitä tarkkaan rajattuja tilanteita, joissa liikesuhteen ehtojen heikentämistä tai liikesuhteen päättämistä on ajallisesti edeltänyt tavarantoimittajan viranomaisyhteydenotto, kuten esimerkiksi toimenpidepyyntö elintarvikemarkkinavaltuutetulle, taikka asian saattaminen vireille tuomioistuimessa. Olettaman kumoamiseksi tarpeellisen dokumentaation kerääminen on näin ollen tarpeen sellaisissa hallituksen esityksessä kuvatuissa rajatuissa tilanteissa, joissa ostaja on saanut tiedon siitä, että yksittäinen tavarantoimittaja on tehnyt edellä mainitun yhteydenoton viranomaiseen, ja joissa ostaja on kohtuullisen lyhyen ajan kuluttua päättänyt esimerkiksi vähentää kyseisen tavarantoimittajan tuotteiden tilausmääriä tai poistaa ne valikoimasta kokonaan.

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

Perustuslakivaliokunta on maa- ja metsätalousvaliokunnalle antamassaan lausunnossa (PeVL 29/2026 vp) todennut, että ehdotetussa kosto-olettamaa koskevassa sääntelyssä on nimenomaisesti suljettu pois oletettaman soveltuminen julkisen varoituksen antamiseen ja elintarvikemarkkinoiden seuraamusmaksun määräämiseen. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että sääntely ei siten muodostu ongelmalliseksi syyttömyysolettaman kannalta. Perustuslakivaliokunnan todistustaakkaa koskevasta tulkintakäytännöstä ei muutenkaan johdu estettä ehdotetulle sääntelylle. Perustuslakivaliokunta on hyvän lainsäädäntötavan kannalta kuitenkin kiinnittänyt vielä huomiota siihen, että ehdotettu sääntely poikkeaa hallintolain 31 §:n selvittämisvelvollisuutta ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 37 §:n asian selvittämistä koskevasta sääntelystä. Perustuslakivaliokunta on korostanut hyvin pidättyvää suhtautumista yleislakien sääntelystä poikkeamiseen. Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitetyn huomioon ottamiseksi kaupallisia kustotoimia koskevaan 2 e §:ään lisäystä, jolla selkiytetään erityisesti sääntelyn suhdetta yleislakien asian vireillepanoa koskevaan sääntelyyn.

Neuvotteluiden avaaminen poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi

Hallituksen esityksessä elintarvikemarkkinalakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös sopimuksen vahvemman osapuolen velvollisuudesta neuvotella heikomman osapuolen kanssa tämän pyynnöstä sopimuksen sisällöstä uudelleen poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi (3 a §). Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että ruokaketju on kärsinyt 2020-luvun alussa ennen näkemättömästä kustannuskriisistä, joka on johtunut useista ulkoisista tekijöistä sekä voimassa olevien sopimusten joustamattomuudesta. Ruoan tuotannon kustannukset koostuvat paitsi raaka-aineista myös muista tuotantopanoksista, jotka reagoivat hyvin nopeasti erilaisiin kriiseihin. Erityisesti alkutuottajat ovat muita elintarvikeketjun toimijoita alttiimpia kansainvälisiltä markkinoilta tuleville muutoksille ja toimivat usein hinnanottajina ilman mahdollisuutta vaikuttaa markkinahintoihin. Ruokaketjun sopimukset eivät ole yleisesti joustaneet riittävästi kustannusmuutosten mukana, mikä on vaikeuttanut kustannusten nousun siirtämistä eteenpäin ketjussa.

Elintarvikemarkkinalakia sovelletaan lähtökohtaisesti myös julkisista hankinnoista annetussa laissa eli hankintalaissa tarkoitettuihin julkisiin hankintoihin, mutta julkista elintarvikehankintaa koskevan hankintasopimuksen muuttamiseen sopimuskauden aikana sovelletaan ensisijaisesti hankintalain 136 §:n säännöksiä. Maa- ja metsätalousvaliokunta on hankintalain muuttamista koskeneesta hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossa (MmVL 11/2026 vp — HE 2/2026 vp) todennut, että erityisesti julkisille hankinnoille tyypilliset pitkät sopimuskaudet ja joustamattomat sopimusehdot ovat vaikuttaneet kustannuskriisitilanteessa elintarvikemarkkinoihin haitallisesti. Maa- ja metsätalousvaliokunta on pitänyt elintarvikemarkkinoiden näkökulmasta erittäin tärkeänä, että edellytyksiä hankintasopimuksen muuttamiselle sopimuskauden aikana selkiytetään ja korostanut hankintalain 136 §:n muutoksen osalta erityisesti elintarvikemarkkinavaltuutetun suositusta hinnantarkistusehdon sisällyttämisestä hankintasopimukseen. On tärkeää, että sekä hankintalaissa että elintarvikemarkkinalaissa säädetään neuvotteluiden avaamisesta poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi ja mahdollistetaan näin reagoiminen äkillisiin ja yllättäviin kustannusshokkeihin.

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunnan saamassa selvityksessä on pidetty perusteltuna, että olosuhteiden poikkeuksellisuutta arvioidaan kokonaisvaltaisesti sen sijaan, että neuvotteluvaikeuksien syntymisen indikaationa käytettäisiin esimerkiksi vain tiettyjä, yksittäisiä kustannustasoja kuvaavia indeksilukuja. Säännöksessä tarkoitetuista poikkeuksellisista olosuhteista on kyse esimerkiksi silloin, kun energiamarkkinoilta alkaa laaja kustannusnousu. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että neuvottelujen avaamista koskevan säännöksen toimeenpanon tueksi on tärkeää jatkossa panostaa siihen, että markkinatilanteesta on saatavilla riittävän kattavaa, objektiivista ja avointa tilastotietoa kaikille markkinatoimijoille tasapuolisesti. Kuten esityksessä todetaan, ehdotettu säännös ei kuitenkaan itsessään takaa, että neuvottelut johtavat sopimuksen muuttamiseen, koska ehtojen muuttaminen on jatkossakin vapaaehtoista. Elintarvikemarkkinavaltuutettu voi antaa säännöksen soveltamista koskevia suosituksia ja tarvittaessa pyrkiä edistämään sovinnollista ratkaisua neuvotteluissa käyttäen hyväksi edellä kuvattua markkinoita koskevaa tilastotietoa.

Joissakin tapauksissa erityisesti vilja-, öljy- ja valkuaiskasvien kaupassa käytetään niin sanottuja termiinisopimuksia riskinhallinnan sekä ostajan ja myyjän riskinjoon välineenä. Tällaiset sopimukset ovat molempien osapuolien edun mukaisia. Tavarantoimittaja varmistaa sitovan sopimuksen avulla sadolle varman ostajan tietyllä hinnalla. Ostaja puolestaan varmistaa tietyn laatuisten sadon saatavuuden pitkin vuotta etukäteen sovittuun ostohintaan. Neuvotteluiden avaamista koskevan säännöksen soveltamisalaa on hallituksen esityksessä ehdotettu rajattavaksi siten, että sitä ei sovelleta edellä mainitun kaltaisiin termiinisopimuksiin. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tätä säännöksen soveltamisalan rajausta perusteltuna ja kannatettavana.

Kielto edellyttää tiettyjä tietoja

Elintarvikemarkkinoilla, kuten elinkeinotoiminnassa yleensä, tiedolla on yhä tärkeämpi merkitys menestyvän liiketoiminnan kannalta. Markkinatiedon lisäksi elintarvikeketjussa liikkuu entistä enemmän vastuullisuuteen ja jäljitettävyyteen liittyvää tietoa, jonka keräämistä edellytetään niin EU-lainsäädännössä kuin erilaisissa vapaaehtoisissa sertifikaateissa. Elintarvikeketjussa tavarantoimittajiin voi kuitenkin kohdistua myös sellaisia kohtuuttoman raskaita ja yksityiskohtaisia tietovaatimuksia, joilla ei ole liityntää tuotteiden myyntiin tai vastuullisuuden todentamiseen. Liikesalaisuuksien oikeudeton hankkiminen, käyttäminen ja ilmaiseminen on jo voimassa olevan liikesalaisuuslain nojalla kielletty. Hallituksen esityksessä voimassa olevaa sääntelyä ehdotetaan täydennettäväksi elintarvikemarkkinalaissa elintarvikeketjun osalta siten, että jatkossa ostajat eivät voi vaatia tavarantoimittajalta tietoja teknisistä ohjeista, reseptikasta, kustannusrakenteesta tai tuotantotavoista ilman hyväksyttävää tarkoitusta (4 b §). Ostajat veloitetaan jo sopimusta laadittaessa perustelemaan, miksi tavarantoimittajilta pyydetty tiedot ovat ostajalle tarpeellisia. Liiketoimintaa koskevien tietojen suojaa vahvistetaan myös kieltämällä tällaisten tietojen käyttö muuhun kuin ilmoitettuun tarkoitukseen.

Maa- ja metsätalousvaliokunnan saamassa selvityksessä on pidetty tärkeänä, että yritysten liikesalaisuudet turvataan myös tilanteissa, joissa vastuullisuuteen liittyvä sääntely edellyttää ketjun suurilta kauppa- ja käyville yrityksiltä koko arvoketjuun liittyvää vastuullisten toimintatapojen varmistamista. Yritysten vastuullisia toimintatapoja todentavat asiakirjat voivat sisältää esimerkiksi raaka-aineiden ja tuotteiden hintoihin liittyviä tietoja sekä

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

yhteistyökumppaneihin liittyviä liikesalaisuuksia. Elintarvikemarkkinoilla onnistuneita tuoteinnovaatioita kopioidaan usein nopeasti, ja tällaisten kopioitujen tuotteiden tuloa markkinoille on vaikea estää. Elintarvikemarkkinavaltuutettu onkin korostanut, että kaikessa dataa koskevassa sääntelyssä ja sopimustoiminnassa on keskeistä turvata tiedon tuottajan ja omistajan oikeuksia. Datan omistajuuteen liittyy olennaisesti myös vuoden 2026 alusta voimaan tullut laki datan hallinnasta ja valvonnasta (1148/2025) ja sen taustalla oleva EU-lainsäädäntö. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että uuden datan omistajuutta ja käyttöä koskevan lainsäädännön soveltamista ja suhdetta elintarvikemarkkinalain sääntelyyn seurataan tarkasti ja lainsäädännön soveltamisesta saatujen kokemusten pohjalta arvioidaan myös tarvetta sääntelyn kehittämiseksi.

Kaupan omat tuotemerkit ja niitä koskevat säännösehdotukset

Elintarvikemarkkinalain uudistuksen ensimmäistä vaihetta käsitelleessä mietinnössään maa- ja metsätalousvaliokunta piti tärkeänä, että lainsäädäntöhankkeen toisessa vaiheessa otetaan huomioon kaupan omiin tuotemerkkeihin eli niin sanottuihin Private Label tai PL-tuotteisiin liittyvät selvitykset ja sääntelytarpeet (MmVM 11/2024 vp — HE 84/2024 vp). Kaupan omien merkkien vaikutuksia elintarvikemarkkinoiden toimintaan on elintarvikemarkkinalain uudistuksen ensimmäisen vaiheen jälkeen tarkasteltu alkuvuonna 2026 julkaistussa kaupan ja elintarviketeollisuuden välisiä tukkuhintaneuvotteluja koskevassa Kilpailu- ja kuluttajaviraston tutkimuksessa. Hallituksen esityksessä todetaan, että PL-tuotteet ovat olleet osa päivittäistavarakaupan tuotevalikoimaa Suomessa jo yli kahden vuosikymmenen ajan. Näiden tuotteiden osuus markkinoilla on kasvanut 2000-luvun alusta lähtien. Kaupan omien merkkien osuus vähittäiskaupan myymistä elintarvikkeista on Suomessa noin 25 prosenttia, ja niiden osuus kokonaisymyynnin arvosta on pienempi kuin useissa muissa EU-maissa. Eri tuoteryhmien välillä on kuitenkin merkittäviä eroja PL-tuotteiden osuudessa ja yksittäisissä tuoteryhmissä osuudet voivat olla huomattavasti suurempia kuin keskimääräinen osuus. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksen mukaan kaupan omien merkkien asema on suuri maitotuotteissa, kananmunissa, lihassa sekä hedelmissä ja vihanneksissa, mutta sen sijaan pienempi viljatuotteissa ja leivissä.

Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo hallituksen esityksessä todetun mukaisesti, että PL-tuotteet ovat kokonaisuutena monitahoinen ilmiö, jolla on sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia markkinoihin, kuluttajiin ja innovaatioihin. Kuten hallituksen esityksessä kuvataan, on PL-tuotteiden valmistus tuonut monelle toimijalle kasvua, lisännyt tuotantokapasiteettia, edistänyt laadunhallintaprosessien kehitystä sekä lisännyt liiketoiminnan ennustettavuutta ja investointihalukkuutta. Kaupan omien merkkien valmistaminen on joissain tapauksissa mahdollistanut yrityksille vientitoiminnan laajentamisen ja kumppanuuden syventämisen kauppaketjujen kanssa. Ravintolat ja ruokapalvelut hyödyntävät laajasti PL-tuotteita ateriatarjonnassaan. Myös esimerkiksi luomumarkkinassa kaupan omilla merkeillä on suuri rooli. Suomen päivittäistavarakaupassa kaupan omien merkkien tuotteet ovat parantaneet luomutuotteiden näkyvyyttä ja saatavuutta.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston tutkimusraportin mukaan kaupan omat tuotemerkit vaikuttavat alkutuottajiin kahdella eri tavalla. Toisaalta vähittäiskauppa pyrkii neuvottelemaan mahdollisimman alhaiset hankintahinnat tuotteilleen, toisaalta brändituotteiden valmistajat pyrkivät alentamaan raaka-ainekustannuksiaan säilyttääkseen kilpailukykyä PL-tuotteisiin

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

nähdän. Suomen elintarvikemarkkinoiden rakenteen vuoksi, jossa vähittäiskauppa on keskittynyt kahteen suureen ketjuun, jopa pienet PL-tuotteiden markkinaosuuksien muutokset suhteessa brändituotteisiin vaikuttavat negatiivisesti elintarviketeollisuuden yritysten kannattavuuteen ja välillisesti niiden maksukykyyn tuottajia kohtaan. Toimivan kilpailun ja kuluttajan valinnanvapauden kannalta on olennaista, että kilpailu PL-tuotteiden ja brändituotteiden välillä tapahtuu tasavertaisilla ehdoilla.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan uutta sääntelyä liittyen PL-tuotteisiin (4 c §). Esityksen mukaan elintarvikemarkkinalakiin ehdotetaan ensinnäkin lisättäväksi kielto suosia ostajan eli käytännössä kaupan omia tuotemerkkejä. Säännöksen mukaan, jos tavarantoimittaja on neuvotteluvoimaltaan ostajaa heikommassa asemassa, ostajan on otettava huomioon tavarantoimittajan ostajalle myymiin maataloustuotteisiin ja elintarvikkeisiin liittyvät edut, kun nämä tuotteet kilpailevat sellaisten maataloustuotteiden tai elintarvikkeiden kanssa, jotka ostaja asettaa myytäväksi käyttämällä niiden tunnuksena omaa tuotemerkkiään. Ostajan tuotemerkin suosimista koskeva kielto koskee hallituksen esityksen mukaan myös tavarantoimittajan toimitussopimuksen sitomista sellaiseen sopimukseen, joka koskee ostajan PL-tuotteen valmistamista tai tuotteiden toimittamista myytäväksi PL-tuotteena. Ostaja ei siis saa edellyttää toimitussopimuksen syntymisen tai tilausten jatkumisen ehtona sitä, että tavarantoimittaja toimittaa tai valmistaa ostajalle sen oman tuotemerkin alla myytäviä tuotteita.

Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että hallituksen esityksessä ei esitetä kaupan omien tuotemerkkien kieltämistä tai niiden käytön rajoittamista määrällisesti. Kauppa voi jatkossakin edelleen teettää tuotteita valmistajilla ja myydä niitä omilla tuotemerkeillään. Elintarvikemarkkinalain muutosten tarkoituksena on puuttua ainoastaan niihin PL-tuotteisiin liittyviin toimintatapoihin ja -käytäntöihin, joita ei voida pitää heikomman osapuolen kannalta kohtuullisina tai hyvän kauppatavan mukaisina. Kaksoisroolissa toimivan ostajan ei välttämättä ole kilpailuasetelman vuoksi oman edun mukaista edistää tavarantoimittajalta ostettujen tuotteiden myyntiä. Tämän takia on välttämätöntä säätää ostajan omien tuotemerkkien suosimisen kiellosta. Maa- ja metsätalousvaliokunnan saamassa selvityksessä on tuotu esiin, että kaupan omiin merkkeihin kohdistuva sääntely voi johtaa kuluttajien aseman heikkenemiseen. Kaupan edustajat ovat myös tuoneet esiin, että kansallinen sääntely voi yleisesti ottaen ohjata kaupan hankintoja tuontielintarvikkeisiin, jos siihen liittyvä sääntely on kevyempää. Edellä mainitun Kilpailu- ja kuluttajaviraston tutkimusraportin mukaan myytävien tuotteiden keskimääräiset suhteelliset hintamarginaalit eli osto- ja myyntihintojen erot ovat kuitenkin suomalaisissa päivittäistavara-kaupoissa viime vuosina kasvaneet sekä PL- että brändituotteissa. Nousu on ollut jonkin verran suurempaa PL-tuotteissa kuin brändituotteissa.

Kuten hallituksen esityksessä tuodaan esiin, ei Suomen elintarvikemarkkinoilta ole ollut saatavilla tarkkaa, kattavaa ja ajantasaista tietoa kaupan omista tuotemerkeistä taikka eri tuotteiden markkinaosuuksien kehittymisestä. Maa- ja metsätalousministeriön vuonna 2024 asettamassa elintarvikeketjun tilastoinnin kehittämistyöryhmässä on nähty tarpeelliseksi saada jatkossa säännöllisesti julkaistua tietoa PL-tuotteiden menekistä tuoteryhmäkohtaisesti suhteessa brändituotteisiin sekä tietoa PL-tuotteiden kotimaisuusasteesta. Myös tieto keskimääräisten hintamarginaalien kehityksestä PL- ja brändituotteissa on tarpeen, jotta voidaan arvioida kaupan omien tuotemerkkien merkitystä ja vaikutuksia elintarvikemarkkinoilla. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää lain toimeenpanon ja vaikutusten arvioimisen kannalta

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

välttämättömänä, että PL-tuotteiden tuoteryhmäkohtaista osuutta elintarvikemarkkinoiden kokonaisymyynnistä ja kotimaisuusastetta sekä keskimääräisiä hintamarginaaleja seurataan ja niistä tuotetaan julkaistua tietoa (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtävät ja voimavarat

Elintarvikemarkkinalain noudattamista valvoo elintarvikemarkkinavaltuutettu. Lisäksi elintarvikemarkkinavaltuutettu valvoo elintarvikeketjun osapuolten välisiä sopimuksia ja kauppatapoja elinkeinonharjoittajien välisten sopimusehtojen sääntelystä annetun lain ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain nojalla. Lainmuutoksen myötä tulevien uusien valvontatehtävien takia elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston työmäärä tulee oletettavasti lisääntymään. Valtuutetun vuosikertomusten valossa toimiston käsittelemien toimenpidepyyntöjen määrä on kasvu-uralla ja oletettavasti jatkaa samansuuntaisena lain tunnettuuden kasvaessa ja kostotoimien pelon lieventyessä. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että elintarvikemarkkinavaltuutetulla on riittävät resurssit sille laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseen.

Säännösten tehokas valvonta edellyttää myös konkreettisia mahdollisuuksia puuttua lainvastaiseen toimintaan. Elintarvikemarkkinalaisissa säädetään elintarvikemarkkinavaltuutetun mahdollisuudesta puuttua lain vastaiseen toimintaan erilaisin keinoin. Jos elintarvikemarkkinavaltuutettu epäilee valvontatoimivaltaansa liittyvän sääntelyn rikkomista, hänen on elintarvikemarkkinalain mukaan pyrittävä neuvotteluihin saamaan elinkeinonharjoittaja vapaaehtoisesti lopettamaan lainvastainen toiminta. Tämä on ensisijainen tapa ratkaista elintarvikemarkkinalain soveltamista koskevat rikkomukset. Elintarvikemarkkinavaltuutetulla on oikeus antaa kiellettyyn menettelyyn liittyvä huomautus ja julkinen varoitus sekä kieltää menettelyn jatkaminen tai uusiminen ja hakea markkinaoikeudelta vaatimusten rikkomiseen liittyen seuraamusmaksujen määräämistä. Nämä elintarvikemarkkinalain seuraamussäännökset koskevat aina ostajaa.

Hallituksen esityksessä elintarvikemarkkinavaltuutetun käytössä olevia valvontakeinoja ei ole esitetty liitettäväksi koko laajuudessaan kaikkien säännösten valvontaan. Uutta neuvotteluvollisuutta koskevaan 3 a §:ään ei ehdoteta liitettäväksi hallinnollisia seuraamuksia, koska säännöksessä tarkoitettu heikompi osapuoli voi joissain tilanteissa olla myös ostaja. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää perusteltuna elintarvikemarkkinavaltuutetun ehdotusta, että elintarvikemarkkinalain valvontaa ja seuraamuksia koskevia säännöksiä ja niiden toimivuutta tarkastellaan, kun nyt käsiteltävänä olevien lainmuutosten käytännön soveltamisesta saadaan kokemuksia. Samassa yhteydessä on tarpeen tarkastella myös sääntelyä, joka koskee muutoksenhakua elintarvikemarkkinavaltuutetun päätöksistä, ja arvioida mahdollisuutta muutoksenhaun keskittämiseen markkinaoikeuteen.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

2 e §. Kaupalliset kostotoimet. Hallituksen esityksessä kaupallisia kostotoimia koskevaan pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 ja 3 momentti niin sanotusta kosto-olettamasta. Hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan kosto-olettamaa sovelletaan

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

hallintomenettelyssä elintarvikemarkkinavaltuutetun valvonnan yhteydessä. Jos ostaja valittaa tuomioistuimeen valtuutetun päätöksestä, ostajan on esitettävä vaatimuksensa perusteet. Selvitys kosto-olettamaa tukevista seikoista sisältyy tällöin elintarvikemarkkinavaltuutetun huomautusta tai kieltoa koskevaan päätökseen. Lisäksi kosto-olettamaa sovelletaan haettaessa muutosta elintarvikemarkkinavaltuutetun huomautusta koskevaan päätökseen hallintotuomioistuimesta ja haettaessa muutosta elintarvikemarkkinavaltuutetun asettamaa kieltoa koskevaan päätökseen markkinaoikeudelta. Valtuutettu voi antaa lain 11 §:n nojalla myös julkisen varoituksen tai hakea lain 12 a §:n nojalla seuraamusmaksun määräämistä, mutta tällöin ei ehdotetun uuden 3 momentin mukaan sovelleta kosto-olettamaa. Perustuslakivaliokunta on maa- ja metsätalousvaliokunnalle antamassaan lausunnossa (PeVL 29/2026 vp) pitänyt näitä kosto-olettaman soveltamisalan rajoituksia merkityksellisinä ja korostanut lisäksi hyvin pidättyvää suhtautumista yleislakien sääntelystä poikkeamiseen. Myös korkein hallinto-oikeus ja markkinaoikeus ovat maa- ja metsätalousvaliokunnalle antamissaan lausunnoissaan ehdottaneet kaupallisia kostonotoimia koskevaa pykälää ja säännöksen suhdetta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin täsmennettäväksi.

Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää pykälään lisättäväksi uuden 2 momentin, jossa selkiytetään asian vireillepanoa elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistossa sekä toisaalta tuomioistuimissa. Kun tavarantoimittaja laittaa asian vireille elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistossa, asian vireillepanoon sovelletaan hallintolakia. Hallintolain 19 §:n mukaan asia pannaan vireille kirjallisesti ilmoittamalla vaatimukset perusteineen. Viranomaisen suostumuksella asia panna vireille myös suullisesti. Tästä hallintolain säännöksestä ei ehdotetulla kosto-olettamalla ole tarkoitus poiketa. Vastaavasti ei myöskään ole tarkoitus muuttaa sitä lähtökohtaa, että hallintotuomioistuimissa asian vireillepanijan on esitettävä vaatimuksensa perusteet ja yleisissä tuomioistuimissa kantajan on esitettävä ne seikat, joihin kanne perustuu. Kuten hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, on elintarvikemarkkinavaltuutetulla hallintolain 31 §:n mukaisesti velvollisuus selvittää asia riittävästi ja asianmukaisesti. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 37 §:n mukaan tuomioistuimen on vastaavasti huolehdittava siitä, että asia tulee selvitettyksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Maa- ja metsätalousvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 36/2026 vp sisältyvän 2. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 36/2026 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hyväksyy yhden lausuman. (Valiokunnan lausumaehdotus)

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

elintarvikemarkkinalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan elintarvikemarkkinalain (1121/2018) 1 §, 2 §:n 2 ja 8 kohta, 5 §:n 2 momentti, 7 §:n 3 momentti, 10 §:n 1 momentti, 11 §:n 1 momentti, 11 a §:n 1 momentti, 12 §, 12 a §:n 1 momentti sekä 13 b §:n 1 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 1 §, 2 §:n 2 ja 8 kohta, 7 §:n 3 momentti, 10 §:n 1 momentti, 11 §:n 1 momentti, 11 a §:n 1 momentti sekä 12 a §:n 1 momentti laissa 116/2021, 12 § osaksi laissa 116/2021 sekä 13 b §:n 1 momentti laissa 747/2024, sekä

lisätään lakiin uusi 1 a ja 1 b §, 2 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 116/2021 ja 337/2023, uusi 9 kohta, 2 e §:ään, sellaisena kuin se on laissa 116/2021, uusi 2-4 momentti sekä lakiin uusi 3 a, 4 a-4 c ja 11 b § seuraavasti:

1 §

Soveltaisala

Tätä lakia sovelletaan elinkeinonharjoittajien välisiin maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kauppaa koskeviin sopimuksiin ja käytäntöihin. Mitä tässä laissa säädetään sopimusehdoista, koskee myös sopimuskäytäntöjä.

Tämän lain 2 a–2 g §:n, 3 a §:n 3 momentin ja 4 c §:n 3 momentin säännöksiä maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden toimitussopimuksista ja 3 a §:n 1 ja 2 momentin, 4 a ja 4 b §:n ja 4 c §:n 1 ja 2 momentin säännöksiä maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kauppaa koskevista sopimuksista sovelletaan, jos tavarantoimittaja on liikevaihdoltaan ostajaa pienempi ja ostajan liikevaihto on vähintään 2 miljoonaa euroa ja ainakin toinen niistä on sijoittautunut Euroopan unioniin. Mainittuja lainkohtia sovelletaan myös riippumatta tavarantoimittajan ja ostajan liikevaihdosta, kun ostaja on Euroopan unionin alueen viranomainen.

1 a §

Muutoin sovellettavasta laista riippumatta sovellettavat säännökset

Tämän lain 2 a – 2 d §:ää, 2 e §:n 1 momenttia, 2 f §:n 1 momenttia ja 2 g §:ää sovelletaan riippumatta siitä, minkä valtion lakia toimitussopimukseen muutoin sovelletaan, kuitenkin niin, että lainkohtia ei sovelleta, jos tavarantoimittajan vuotuinen liikevaihto on yli 350 000 000 euroa

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

ja ostaja on tätä suurempi ja niin, että 2 b §:ää sovelletaan vain siltä osin kuin kyse on pilaantuvista tuotteista, ja niin, että 2 f §:n 1 momenttia sovelletaan vain siltä osin, kuin myymättä jääneiden maataloustuotteiden tai elintarvikkeiden palauttamisesta ei ole sovittu aikaisemmin selkeästi ja yksiselitteisesti toimitussopimuksessa tai tavarantoimittajan ja ostajan välillä myöhemmin tehdyssä sopimuksessa.

1 b §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on suojella maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kaupassa heikommassa asemassa olevaa osapuolta kohtuuttomilta sopimusehdoilta ja kauppatavoilta sekä turvata elintarvikemarkkinan toimivuutta ja edistää sen tervettä kehitystä.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

2) *keskisuurella yrityksellä* mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten määritelmästä annetun komission suosituksen 2003/361/EY liitteen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua pienten ja keskisuurten yritysten luokkaan kuuluvaa yritystä, joka ei ole mainittu artiklan 2 kohdassa tarkoitettu pieni yritys eikä 3 kohdassa tarkoitettu mikroyritys;

8) *markkinajärjestelyasetuksella* maataloustuotteiden yhteisestä markkinajärjestelystä ja neuvoston asetusten (ETY) N:o 992/72, (ETY) N:o 234/79, (EY) N:o 1037/2001 ja (EY) N:o 1234/2007 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 1308/2013;

9) *omalla tuotemerkillä* sellaista tavaramerkkilaisissa (544/2019) tarkoitettua tavaramerkkiä ja EU-tavaramerkkiä, jota elinkeinonharjoittaja käyttää tarjoamiensa tavaroiden tunnuksena tavaramerkin tai EU-tavaramerkin haltijana, tavaramerkkiä tai EU-tavaramerkkiä koskevan käyttöoikeussopimuksen nojalla tai tavaramerkin haltijan tai EU-tavaramerkin haltijan kanssa harjoittamansa osto- ja hankintayhteistyön nojalla, ja sellaista tavaramerkkilaisissa tarkoitettua yhteisömerkkiä, jota elinkeinonharjoittaja käyttää tarjoamiensa tavaroiden tunnuksena sellaisen yhteisön jäsenenä, joka on yhteisömerkin haltija.

2 e §

Kaupalliset kostotoimet

Vireillepanijan on esitettävä selvitystä seikoista, joihin kaupallisia kostotoimia koskevan asian saattaminen elintarvikemarkkinavaltuutetun käsiteltäväksi perustuu. Vireillepanijan on myös tuomioistuimessa esitettävä selvitystä seikoista, joihin kaupallisia kostotoimia koskeva vaatimus perustuu. (Uusi 2 mom.)

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

Jos elintarvikemarkkinavaltuutettu tai tuomioistuin voi asiaa käsiteltäessä esitettyjen seikkojen perusteella olettaa, että ostaja on toteuttanut tai uhannut toteuttaa kaupallisia kustotoimia, ostajan on kumotakseen tämän oletuksen osoitettava, että ostaja ei ole rikkonut 1 momentissa säädettyä kaupallisten kustotoimien kieltoa. (Uusi 3 mom.)

Mitä 3 momentissa säädetään, ei sovelleta 11 §:ssä tarkoitetun julkisen varoituksen antamiseen eikä 12 a §:ssä tarkoitetun elintarvikemarkkinoiden seuraamusmaksun määräämiseen. (Uusi 4 mom.)

3 a §

Neuvottelut poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta

Jos sopimusta tehtäessä vallinneet olosuhteet muuttuvat poikkeuksellisesti siten, että sopimuksen heikompi osapuoli ei ole voinut ottaa niiden muuttumista kohtuudella huomioon sopimusta tehtäessä ja olosuhteiden muuttuminen heikentää olennaisesti sopimuksen heikomman osapuolen asemaa, tämän pyynnöstä sopimuksen vahvemman osapuolen on neuvoteltava sopimusehtojen muuttamisesta poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta.

Arvioitaessa sitä, onko osapuoli sopimuksen heikompi osapuoli, on otettava huomioon sopimuksen voimassaoloajan ja hinnoittelujaksojen pituus, vaihtoehtoisten sopimuskumppanien määrä ja muut osapuolen asemaan vaikuttavat seikat.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta sellaiseen toimitussopimukseen, jonka nimenomaisena tarkoituksena on sopia osapuolia sitovalla tavalla vain siitä, että tavarantoimittaja toimittaa ostajalle tietynä ajankohtana tai tietyn ajanjakson kuluessa ehtojen mukaista maataloustuotetta yhtenä tai useampana kertatoimituksena ennakkoon sovitun määrän ennakkoon sovittua vastiketta vastaan. Mitä 1 momentissa säädetään, ei myöskään sovelleta sijoituspalvelulaissa (747/2012) tarkoitettuun rahoitusvälineeseen.

4 a §

Neuvotteluvoiman väärinkäyttö

Ostaja ei saa käyttää neuvotteluvoimaltaan merkittävästi heikompien tavarantoimittajien kannalta kohtuutonta sopimusehtoa. Kohtuuttomuutta arvioitaessa on otettava huomioon sopimuksen koko sisältö, sopimusta tehtäessä ja sen jälkeen vallinneet olosuhteet sekä muut vastaavat seikat.

Tavarantoimittajien neuvotteluvoimaa on arvioitava suhteessa ostajan neuvotteluvoimaan. Tavarantoimittajilla on merkittävästi heikompi neuvotteluvoima, jos nämä ovat elinkeinotoiminnan harjoittamisessa erityisen riippuvaisia ostajasta. Arvioitaessa tavarantoimittajien ostajasta riippuvaista asemaa, on otettava huomioon se, kuinka suuren osuuden tavarantoimittajien tuotannosta ostaja ostaa, vaihtoehtoisten ostajien määrä sekä muut vastaavat seikat.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta vastikkeen määrää koskevaan sitoumukseen.

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

4 b §

Kielto edellyttää tiettyjä tietoja

Ostaja ei saa käyttää sopimusehtoa, jonka perusteella ostaja voi vaatia tavarantoimittajaa antamaan ostajalle sellaisia tietoja teknisestä ohjeestaan, reseptiikastaan, kustannusrakenteestaan tai tuotantotavoistaan, joita ostaja ei tarvitse sopimuksen tarkoituksen toteuttamiseen tai täyttääkseen kansallisessa tai Euroopan unionin lainsäädännössä säädetyt vaatimukset tai sellaiset tuotantotapoja koskevat vaatimukset, joihin ostaja on nimenomaisesti sitoutunut.

Jos tavarantoimittajan on sopimuksen nojalla annettava ostajalle tietoja teknisestä ohjeestaan, reseptiikastaan, kustannusrakenteestaan tai tuotantotavoistaan, ostajan on perusteltava tavarantoimittajalle tietojen tarpeellisuus sekä ilmoitettava tälle, mihin ostaja käyttää tietoja. Ostaja ei saa käyttää tietoja muuhun kuin ilmoittamaansa tarkoitukseen.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei sovelleta sellaisiin tietoihin, joita tavarantoimittaja tarjoaa ostajalle.

4 c §

Ostajan oman tuotemerkin suosimisen kielto

Jos tavarantoimittaja on neuvotteluvoimaltaan ostajaa heikommassa asemassa, ostajan on otettava huomioon tavarantoimittajan ostajalle myymiin:

1) maataloustuotteisiin liittyvät edut, kun nämä tuotteet kilpailevat sellaisten maataloustuotteiden kanssa, jotka ostaja asettaa myytäväksi käyttämällä niiden tunnuksena omaa tuotemerkkiään;

2) elintarvikkeisiin liittyvät edut, kun nämä elintarvikkeet kilpailevat sellaisten elintarvikkeiden kanssa, jotka ostaja asettaa myytäväksi käyttämällä niiden tunnuksena omaa tuotemerkkiään.

Tavarantoimittajan neuvotteluvoimaa on arvioitava suhteessa ostajan neuvotteluvoimaan. Tavarantoimittaja on neuvotteluvoimaltaan ostajaa heikommassa asemassa, jos tavarantoimittaja on elinkeinotoiminnan harjoittamisessa erityisen riippuvainen ostajasta. Arvioitaessa tavarantoimittajan ostajasta riippuvaista asemaa, on otettava huomioon se, kuinka suuren osuuden tavarantoimittajan tuotannosta ostaja ostaa, vaihtoehtoisten ostajien määrä sekä muut vastaavat seikat.

Kun maataloustuotteiden tai elintarvikkeiden toimitussopimus koskee muita kuin sellaisia tuotteita, joita myydään käyttämällä niiden tunnuksena ostajan omaa tuotemerkkiä, toimitussopimuksen syntymisen tai sopimussuhteen tai tilausten jatkumisen ehtona ei saa olla eikä ostaja saa muutoin edellyttää, että tavarantoimittaja tekee ostajan kanssa sopimuksen myös sellaisten maataloustuotteiden tai elintarvikkeiden toimittamisesta tai valmistamisesta, joita myydään käyttämällä niiden tunnuksena ostajan omaa tuotemerkkiä tai, että tavarantoimittaja jatkaa sellaista sopimusta.

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

5 §

Elintarvikemarkkinavaltuutettu

Elintarvikemarkkinavaltuutettu antaa elintarvikeketjun toimintaan liittyviä suosituksia, lausuntoja ja ehdotuksia sekä tiedottaa ja neuvoo elintarvikeketjun toimijoita hyvistä liiketavoista.

7 §

Valvonta

Elintarvikemarkkinavaltuutettu valvoo myös 2 a-2 g §:n, 3 a §:n 1 ja 2 momentin ja 4 a-4 c §:n säännösten noudattamista sekä liikesalaisuuslaissa tarkoitettujen kieltojen noudattamista 1 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa toimitussopimuksissa ja sopimuksissa.

10 §

Huomautus

Jos ostaja menettelee 2 a-2 g, 3 tai 4 a-4 c §:n taikka markkinajärjestelyasetuksen 148 tai 168 artiklan vastaisesti ja rikkomus on vähäinen, elintarvikemarkkinavaltuutettu voi antaa tälle huomautuksen.

11 §

Julkinen varoitus

Jos ostaja tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 2 a-2 g, 3 tai 4 b §:ssä, 4 c §:n 3 momentissa taikka markkinajärjestelyasetuksen 148 tai 168 artiklassa säädettyjä vaatimuksia eikä rikkomus ole vähäinen, elintarvikemarkkinavaltuutettu voi antaa tälle julkisen varoituksen. Julkinen varoitus voidaan antaa, jos rikkomus ei anna aiheutta ankarampiin toimenpiteisiin. Julkinen varoitus voidaan antaa myös sellaiselle elinkeinonharjoittajalle tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymälle, jolle elinkeinotoiminta, jossa rikkomus on tapahtunut, on siirtynyt yrityskaupan tai muun yritysjärjestelyn seurauksena.

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

11 a §

Elintarvikemarkkinavaltuutetun asettama kieltö

Jos ostaja rikkoo 2 a–2 g, 3, 4 b tai 4 c §:n taikka markkinajärjestelyasetuksen 148 tai 168 artiklan säännöksiä, elintarvikemarkkinavaltuutetun on kiellettävä ostajaa jatkamasta tai uusimasta menettelyä. Kieltö voidaan, jos siihen on erityistä syytä, kohdistaa myös ostajan palveluksessa olevaan tai muuhun, joka toimii ostajan lukuun.

11 b §

Markkinaoikeuden asettama kieltö

Jos ostaja menettelee 4 a §:ssä säädetyn vastaisesti, ostajaa voidaan kieltää jatkamasta tai uusimasta menettelyä. Kieltoa on tehostettava uhkasakolla, jollei se ole erityisestä syystä tarpeetonta.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun kiellon määrää markkinaoikeus. Markkinaoikeus voi antaa kiellon myös väliaikaisena, jolloin kieltö on voimassa, kunnes asia on lopullisesti ratkaistu.

Edellä 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun kiellon määräämisestä markkinaoikeuden päätöksellä säädetään elinkeinonharjoittajien välisten sopimusehtojen sääntelystä annetun lain 2 §:ssä.

Edellä 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun menettelyn kieltämisestä markkinaoikeuden päätöksellä säädetään sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain 6 §:ssä.

12 §

Elintarvikemarkkinavaltuutetun oikeus hakea markkinaoikeudelta kiellon määräämistä

Elintarvikemarkkinavaltuutetun oikeudesta panna vireille kiellon ja uhkasakon määräämistä koskeva asia markkinaoikeudessa säädetään oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain (100/2013) 5 luvun 2 §:ssä.

12 a §

Seuraamusmaksu

Jos ostaja tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 2 a–2 g, 3 tai 4 b §:ssä taikka markkinajärjestelyasetuksen 148 tai 168 artiklassa säädettyä vaatimusta tai kieltoa ja jos rikkomisen on luonteeltaan vakavaa, kestänyt pitkään tai ollut toistuvaa, tälle voidaan määrätä elintarvikemarkkinoiden seuraamusmaksu. Seuraamusmaksu voidaan määrätä myös sellaiselle elinkeinonharjoittajalle tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymälle, jolle elinkeinotoiminta, jossa rikkomus on tapahtunut, on siirtynyt yrityskaupan tai muun yritysjärjestelyn seurauksena.

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

13 b §

Viranomaisten välinen tietojenvaihto

Elintarvikemarkkinavaltuutetulla ja tämän toimiston palveluksessa olevalla virkamiehellä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta 2 momentissa tarkoitettulta viranomaiselta tai muulta julkista tehtävää hoitavalta tiedot, jotka ovat välttämättömiä 5 §:n 3 momentissa säädetyn toimintavelvollisuuden toteuttamiseksi silloin, kun elintarvikemarkkinavaltuutettu hoitaa 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä, tai sen selvittämiseksi, onko tapahtunut tai tapahtumassa 2 a–2 h tai 3 §:ssä, 3 a §:n 1 tai 2 momentissa taikka 4 tai 4 a–4 c §:ssä tarkoitettu rikkomus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa tehdyt sopimukset ja toimitussopimukset on saatettava tämän lain mukaisiksi marraskuun 2026 loppuun mennessä.

2.

Laki

oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain (100/2013) 1 luvun 6 §:n 2 momentin 7 kohta ja 5 luvun 2 §:n 6 kohta,

sellaisina kuin ne ovat, 1 luvun 6 §:n 2 momentin 7 kohta laissa 417/2024 ja 5 luvun 2 §:n 6 kohta laissa 1122/2018, sekä

lisätään 1 luvun 6 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1495/2016, 568/2020, 1287/2021 ja 417/2024, uusi 8 kohta seuraavasti:

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

1 luku

Yleiset säännökset

6 §

Markkinaoikeudelliset asiat

Markkinaoikeus käsittelee markkinaoikeudellisina asioina myös sen toimivaltaan kuuluviksi säädetty:

7) kryptovarapalvelun tarjoajista ja kryptovaramarkkinoista annetun lain (402/2024) 22 §:ssä tarkoitettut asiat;

8) elintarvikemarkkinalain 11 b §:n 2 momentissa tarkoitettun kiellon määräämistä koskevat asiat.

5 luku

Markkinaoikeudellisten asioiden käsittely

2 §

Asian vireillepanoon oikeutetut

Edellä 1 §:ssä tarkoitettun hakemuksen voi tehdä:

6) elinkeinonharjoittajien välisten sopimusehtojen sääntelystä annetun lain mukaisissa asioissa elinkeinonharjoittajien etujen valvomiseksi toimiva rekisteröity yhdistys taikka se elinkeinonharjoittaja tai hankintayksikkö, johon sopimusehdon käyttö tai sopimuskäytännön soveltaminen kohdistuu, sekä elintarvikemarkkinalain 4 a §:ssä ja 7 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa myös elintarvikemarkkinavaltuutettu;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan lausumaehdotus

1. *Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto varmistaa tilastotietojen saatavuuden kaupan omien tuotemerkkien menekistä ja kotimaisuusasteesta tuoteryhmäkohtaisesti sekä keskimääräisestä hintamarginaalista suhteessa muihin tuotteisiin. Edellä mainituista*

Valiokunnan mietintö MmVM 12/2026 vp

seikoista on annettava selvitys maa- ja metsätalousvaliokunnalle kolmen vuoden kuluttua elintarvikemarkkinalain muutosten voimaantulosta.

Helsingissä 3.6.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Ritva Elomaa ps (osittain)
varapuheenjohtaja Anne Kalmari kesk
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Janne Jukkola kok
jäsen Antti Kangas ps (osittain)
jäsen Teemu Kinnari kok
jäsen Milla Lahdenperä kok (osittain)
jäsen Helena Marttila sd (osittain)
jäsen Anders Norrback r
jäsen Jenna Simula ps
jäsen Timo Suhonen sd
jäsen Eerikki Viljanen kesk (osittain)
jäsen Peter Östman kd
varajäsen Pertti Hemmilä kok (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuire Taina